

INHOUD

ONTDEKKEN 6

Welkom in Italië.....	8	Veelzijdig Italië.....	20
De parels van Italië.....	10	Jaaroverzicht van Italië.....	38
Zicht op Italië.....	14	Een korte geschiedenis.....	40
Reisroutes.....	16		

BELEVEN 46

Noord-Italië	48		
■ Venetië	56	■ Toscane	366
■ Veneto en Friuli	102	■ Umbrië.....	400
■ Trentino-Alto Adige	128	■ Le Marche	414
■ Milaan.....	142	■ Emilia-Romagna	424
■ Lombardije en de meren.....	162	Zuid-Italië	440
■ Valle d'Aosta en Piëmont.....	180	■ Napels.....	448
■ Ligurië.....	200	■ Campanië	462
Midden-Italië	214	■ Abruzzo, Molise en Apulië.....	476
■ Rome.....	222	■ Basilicata en Calabrië	490
■ Lazio	320	■ Sicilië	500
■ Florence	332	■ Sardinië.....	526

WEGWIJS 534

Voor vertrek.....	536	Register	544
Italië onderweg.....	538	Uitdrukkingen	556
Praktische informatie.....	542	Dankbetuiging.....	558

Links: Colosseum en Forum; vorige blz.: wijngaarden bij La Langhe, Piëmont, omslag voor: Matera bij zonsondergang

DE PARELS VAN ITALIË

Sfeervolle oude ruïnes, romantische steden, pittoreske wijngaarden en een onvergetelijke gastronomie: Italië telt zoveel glanzende parels. Hier noemen we enkele van onze favorieten.

HET APERITIVO 1

Er bestaat geen betere manier om de uurtjes voor het diner te vullen. Deze Italiaanse traditie om de eetlust op te wekken bestaat uit koele sprankelende drankjes met een hartige snack erbij, variërend van een paar olijven tot *antipasti*.

3 PIZZA

De oorsprong ligt waarschijnlijk in Napels, maar nu is pizza uiteraard in heel Italië te krijgen. Een dikke bodem in Napels, een dunne in Rome, in punten gesneden of opgevouwen als *calzone*, de variatie is eindeloos. Maar altijd weet u zeker dat hij vers uit de oven komt.

HET CANAL GRANDE 2

De grootse waterweg van Venetië varend afleggen is een must. De langzame veerboot *Vaporetto 1* is niet eens duur! Blijf aan dek om van het zicht op de rijke paleizen te genieten, maar ook om een beeld te krijgen van het alledaagse leven in deze unieke waterstad.

4 DE PASSEGGIATA

Als de avond valt, kleden de inwoners van de dorpen en steden zich netjes aan voor de avondwandeling. Er wordt ook etalages gekeken, gestopt voor een aperitief of om vrienden te begroeten, maar het hoofddoel van de *passaggiata* is kijken en bekeken worden.

HET PALAZZO 5

De Italiaanse steden danken hun schoonheid aan de palazzi. Zowel de statige gotische gevels als de renaissancestische herenhuizen zijn gebouwd om de rijkdom en goede smaak van de meest invloedrijke families te tonen. Nu zijn er vaak musea of hotels in gevestigd.

MARKTEN 6

Een land met een eetcultuur als de Italiaanse biedt natuurlijk markten met een kleurige keuze aan verse producten. Soms treft u speciale markthallen aan, soms is het een buitengebeuren, waar meestal eetkraampjes bij horen.

Kabelbaan in het indrukwekkende berglandschap van Madonna di Campiglio

BELEVEN

1 Madonna di Campiglio

A C1 **W** **F** Via Pradalago 4; www.campigliodolomiti.it

Madonna di Campiglio is de belangrijkste vakantieplaats in de Val Meledrio. Door zijn ligging tussen de pieken van de Brenta- en de Adamello-groep is het een heel geschikt uitvalsbasis voor wandelaars en skiërs. Een flink aantal pieken is overigens vanuit deze plaats per kabelbaan te bereiken.

In de kerk van Pinzolo, 14 km ten zuiden van Madonna, is men trots op een goed bewaard gebleven fresco uit 1539 dat een *Dodendans* verbeeldt. Onder de optocht van armen en rijken staat een tekst in het plaatselijke dialect. Ten noorden van Pinzolo voert de weg ten westen van Carisolo naar de populaire, nog ongerepte Val Genova. Na zo'n 4 km in dit dal komt u bij de spectaculaire Cascade di Nardis, een 90 m hoge waterval. De twee rotsmassa's aan de voet ervan zijn volgens een legende versteende duivels.

2 Malles Venosta

Mals Im Vinschgau

A C1 **W** **F** Via San Benedetto 1; www.vinschgau.net

Malles Venosta ligt hoog in de bergen, vlak bij Zwitserland en Oostenrijk, en was in de middeleeuwen een douanepost. De torenspitsen van diverse gotische kerken weerspiegelen de puntige bergpieken uit de omgeving. De oudste kerk is de San Benedetto, een 9de-eeuws Karolingisch bouwwerk aan de Via San Benedetto, met fresco's waarop de vroegere beschermheren staan afgebeeld.

Een adembenemend mooie alpenweide onder de drie pieken van Laverdo

Het middeleeuwse **Castel Coira** (Churburg) staat bij Sluderno (Schluderns), 4 km ten zuidoosten van Malles. Het bezit een uitstekende verzameling wapens en pantsers.

Op de berghelling boven de stad Burgusio (Burgeis), 5 km ten noorden van Malles, ligt de benedictijner **Abbazia di Monte Maria** (Marienberg), gesticht in de 12de eeuw en nog uitgebreid in de 18de en 19de eeuw. De crypte van de kerk bezit een opmerkelijke reeks 12de-eeuwse fresco's. Het middeleeuwse stadje Glorenza ligt 2 km Z van Malles.

Castel Coira

W **F** Churburg, Sluderno
W Alleen rondleidingen, tijden variëren, zie website
W churburg.com

Abbazia di Monte Maria

W **F** **W** 0473 83 13 06 (abdij); 0473 84 39 80 (museum) **W** Half maart-okt., eind dec.-begin jan. ma-za 10.00-17.00 uur (groepen alleen op afspraak) **W** Feestdagen

3 Merano

Meran

A C1 **W** **F** Corso della Libertà 45; www.meran.eu

Merano was in de Habsburgse tijd een toeristisch stadje dat beroemd was om zijn kurhaus aan de rivier (een spa die nu dienst doet als concertzaal). Dankzij het milde microklimaat is het ook tegenwoordig nog een populair kuuroord.

Een hoogtepunt is de moderne **Therme Merano**, met twaalf thermale baden in een weelderige vallei met uitzicht op de bergen. Naast het kuuroord zijn er tal van promenades langs de rivier, parken en tuinen. De mooiste is de tuin van Schloss Trauttmansdorff, waar ooit keizerin Elizabeth van Oostenrijk woonde. De tuin staat vol met zeldzame bloemen en fruitbomen langs de heuvels naar beneden. Het nabijgelegen **Castel Tirol**, bereikbaar met een stoeltjeslift, is een ander pittoresk kasteel. Dit was de voorouderlijke zetel van de graven van

Een van de twee prachtige promenades van Merano, langs de rivier de Passirio

Tirol en huisvest een historisch museum. Het uitzicht vanaf het kasteel is sensationeel. **Castel Trauttmansdorff** heeft een prachtige botanische tuin.

Therme Merano

W Thermenplatz 9
W Dag. 9.00-21.00 uur
W termemerano.it

Castel Tirol

W **F** **W** Via Castello 24, Tirol **W** Half maart-half nov. di-za 10.00-17.00 uur
W schlosstirol.it

Castel Trauttmansdorff

W **F** **W** Via S Valentino 51a **W** 1 april-15 nov. dag.
W trauttmansdorff.it

4 Castello di Avio

A C1 **W** Via Castello, Sabbionara d'Avio **W** 0464 68 44 53 **W** **F** Naar Avio, dan 3 km wandelen **W** Maart-sept. wo-za 10.00-18.00 uur (aug. dag.); okt. en nov. wo-za 10.00-17.00 uur (ma en di tijdens feestdagen) **W** 3de week van nov.-feb.

Het Adigedal staat tot de Brennerpas vol met kastelen. Er zijn er maar weinig zo gemakkelijk te bereiken als het Castello di Avio (11de eeuw, vergroot in de 13de eeuw). Een fantastische fresco toont de 13de-eeuwse oorlogsscènes in het Casa delle Guardie (Schildwachthuis).

SLAPEN

Madonna di Campiglio biedt enkele van de beste skichalets.

Chalet Laura Lodge Hotel

Deze luxe skihut biedt gemakkelijk toegang tot de skiliften en wandelpaden, en een geweldige spa.

W Via Pradalago 21
W chaletlaura.it

€€€

DV Chalet Boutique Hotel and Spa

Spahotel met kamers in alpiene stijl, een Turks bad en bubbelbaden.

W Via Castelletto Inferiore 10
W dvchalet.it

€€€

Hotel Chalet del Sogno

De kamers hebben een eigen terras. Er is ook een hypermoderne spa.

W Via Spinale 37b
W hotchaletdelsognocampiglio.com

€€€

Chalet dei Pini

Vier geweldige appartementen met directe toegang tot de pistes.

W Via Campanil Basso 24
W chaletdeipini.com

€€€

Hotel Milano

Een schilderachtig driesterrenhotel dat een mooi halfpensionstarief hanteert.

W Piazza Righi 10
W campigliohotelmilano.it

€€€

Weetje

Het park is in 1856 uitgeroepen tot koninklijk jachtreservaat, speciaal om de steenbok voor uitsterven te behoeden.

Must see

Brug over een bergbeek in Cogne, tegen de schilderachtige achtergrond van de Valle d'Aosta

1 23

PARCO NAZIONALE GRAN PARADISO

A1 **Piëmont en Valle d'Aosta** **Aosta en Pont Canavese** **Van Aosta of Pont Canavese naar de diverse dalen** **Parco Nazionale del Gran Paradiso-bezoekerscentrum, Villaggio Minatori; www.pngp.it**

De Gran Paradiso, een adembenemende wildernis van indrukwekkende bergen en weelderige weides, is het belangrijkste nationaal park van Italië, gecreëerd in 1922 uit een deel van een voormalig koninklijk jachtreservaat van het Huis Savoye.

Het park is vooral 's zomers in trek bij wandelaars vanwege het ongerepte landschap, de zeldzame flora en fauna en de mooie alpiene bloemen; in de winter kunt u er langlaufen. Er leven bedreigde steenbokken, talrijke gemzen, marmotten, sneeuwhoenders en steenarenden. Een van de belangrijkste steden in het park is Cogne, waarachter het gehucht Lillaz ligt. Van hier is het mogelijk om door een steentuin te

Giardino Botanico Alpino Paradisia in Valnontey

U kunt door een steentuin lopen - een openluchtmuseum over de rotsen in de omgeving - en omhoog naar de Cascata di Lillaz, een fantastische waterval.

Prachtig rotslandschap rondom de waterval bij het gehucht Lillaz

lopen - een openluchtmuseum over de rotsen in de omgeving - en omhoog naar de Cascata di Lillaz, een fantastische waterval. In Valnontey, de andere grote stad in het park, ligt de **Giardino Botanico Alpino Paradisia**, een botanische tuin in de Alpen met een netwerk van paden en met gras begroeide hellingen tegen de achtergrond van de steile bergen. Andere hoogtepunten zijn het Castello di Aymavilles, een 18de-eeuws kasteel met middeleeuwse hoektorens, en de Val di Rhêmes-Notre-Dame, een brede vallei met een prachtig landschap.

Giardino Botanico Alpino Paradisia

Frazione Valnontey **0165 753 011**
Dag. 10.00-17.00 uur

ALPENSTEENBOK

De bedreigde alpensteenbok is een soort wilde geit die in het Parco Nazionale Gran Paradiso vooral boven de boomgrens leeft. Steenbokken leven meestal in kuddes van ongeveer 10 tot 20 dieren. De mannetjes, herkenbaar aan hun lange gebogen hoorns, voegen zich alleen in de bronsttijd bij de kuddes vrouwtjes, in de late herfst. Rond Col Lauson kunt u in de ochtend- of avondschemering veel groepen zien, en ook rond Pont. Ze worden vooral gezien in de zomermaanden.

COLOSSEUM

K6 **A** Piazza del Colosseo 1 **M** 51, 75, 81, 85, 87, 118 **B** 3 naar Colosseo
Tijden variëren, zie website **D** 1 jan., 25 dec. **W** parcolosseo.it

Het grootste amfitheater van Rome werd in 72 n.C. gebouwd in opdracht van keizer Vespasianus. De keizer en rijke burgers organiseerden er dodelijke gladiatorengevechten en gevechten met wilde dieren, voornamelijk om zelf aan populariteit onder de bevolking te winnen. Er vloeiende veel bloed: bij de opening in 80 n.C. werden meer dan 9000 wilde dieren gedood. Het Colosseum bood plaats aan 55.000 mensen, die op rangen zaten.

Tijdslijn

72

Keizer Vespasianus begint met de bouw van het Colosseum

80

Titus, zoon van Vespasianus, organiseert het inwijdingsfeest

404

Gladiatorengevechten verboden

442

Gebouw beschadigd bij een aardbeving

523

Verbod gevechten met wilde dieren

ca. 1200

Familie Frangipane verandert het Colosseum in een fort

1312

Keizer Hendrik VII geeft het Colosseum aan de inwoners van Rome

Het Colosseum is gebouwd volgens een praktisch ontwerp, met zijn 80 gewelfde ingangen die snelle toegang tot de tribunes boden, maar het is ook een gebouw van grote schoonheid. De tekening hier toont hoe het eruit zag toen het in 80 n.C. werd geopend. Het was een van vele soortgelijke amfitheaters in het Romeinse Rijk – overgebleven voorbeelden staan in El Djem in Noord-Afrika, Nîmes en Arles in Frankrijk en Verona in Noord-Italië. Ondanks dat het is beschadigd door verwaarlozing en diefstal biedt het Romeinse Colosseum een majestueuze aanblik.

Het velarium was een enorme luifel die het publiek beschermde tegen de zon.

↑ Een gewelfde gang in het Colosseum

Stenen die in de renaissance uit de gevel werden geplunderd, werden gebruikt om verschillende paleizen en bruggen te bouwen, en ook delen van de Sint Pieter.

CAPITOOLTIP Een bezoek aan het Colosseum

Derugstige tijd om deze altijd populaire attractie te bezoeken is 's morgens vroeg – zorg dat u minstens 30 minuten voor de openingstijd arriveert om de drukte voor te zijn. De gekostumeerde 'gladiatoren' vragen geld voor foto's.

→ Het iconische Colosseum in 80 n.C.

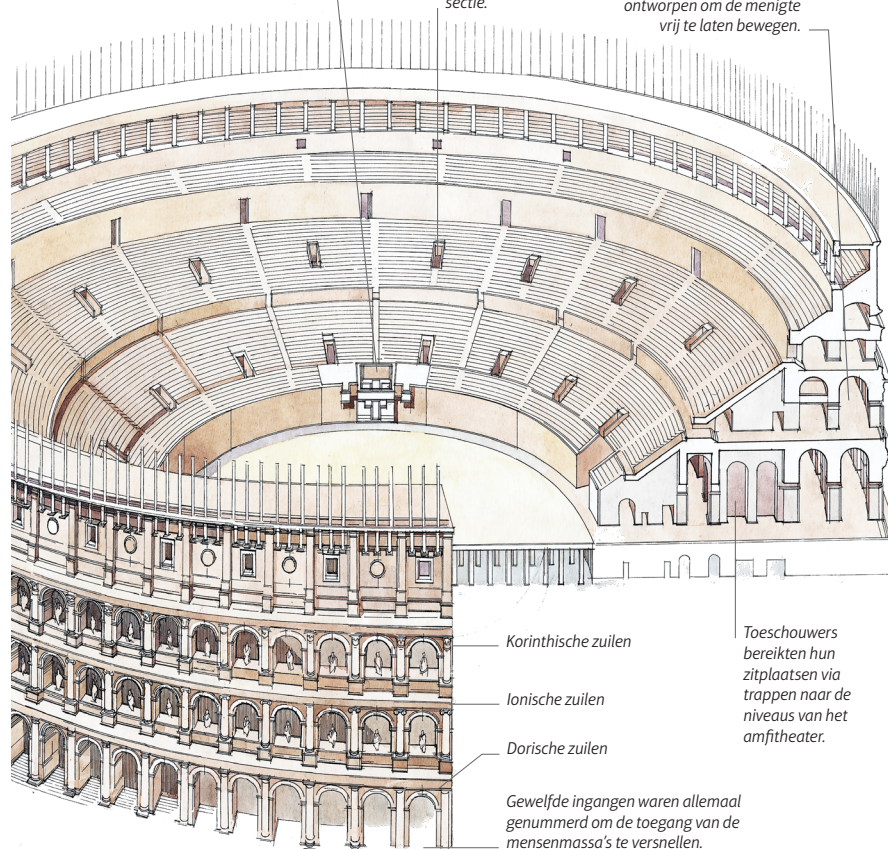
Must see

↑ Het interieur van het Colosseum zoals het er vandaag uitziet

Het podium was een groot terras waar de keizer en de welvarende hogere klassen hun zetels hadden.

Het vomitorium was de uitgang van elke genummerde sectie.

Interne gangen werden ontworpen om de menigte vrij te laten bewegen.

Korinthische zuilen

Ionische zuilen

Dorische zuilen

Gewelfde ingangen waren allemaal genummerd om de toegang van de mensenmassa's te versnellen.

Toeschouwers bereikten hun zitplaatsen via trappen naar de niveaus van het amfitheater.